

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Tudományfilozófia

Egyetemi tanév 2025–2026

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeş-Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Történelem és Filozófia Kar
1.3. Intézet	Magyar Filozófiai Tanszék
1.4. Szakterület	Filozófia
1.5. Képzési szint	Alapképzés (BA)
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Filozófia
1.7. Képzési forma	Nappali

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve		Tudományfilozófia				A tantárgy kódja		HLM2509		
2.2. Az előadásért felelős tanár neve			Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.							
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve			Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.							
2.4. Tanulmányi év		3	2.5. Félév		6	2.6. Értékelés módja		K	2.7. Tantárgy típusa	Szaktárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszám)

3.1. Heti óraszám	4	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor/projekt	2
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	48	melyből: 3.5 előadás	24	3.6 szeminárium/labor	24
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					14
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					30
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					14
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					8
Vizsgák					6
Más tevékenységek:					
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszám					72
3.8. A félév összóraszám					120
3.9. Kreditszám					5

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1. Tantervi	nincsenek
4.2. Kompetenciabeli	nincsenek

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Az előadások 70%-án kötelező a részvétel: 14 előadásból 9-en.
5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	A szemináriumokon kötelező a részvétel. 2 kötelező szemináriumi dolgozat (vagy strukturált szakmai beszámoló/handout) elkészítése és bemutatása. A szemináriumi beszélgetésbe való bekapcsolódás.

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai/kulcs-kompetenciák	- C1 A filozófia elméleti és történeti alapjainak beazonosítása és megfelelő alkalmazása: elvek, értékek, etikák, gondolkodási módozatok és gyakorlatok. - C2 Általános és ágazati filozófiai gondolatok, témák és problémák rendszerezése és megfogalmazása. - C3 Megoldások, konklúziók vagy alternatív problémamegközelítések erős és gyenge pontjainak a kritikai gondolkodás (logikai elemzés és értékelés) általi beazonosítása. - C4 Az emberi cselekedetek, tapasztalatok és létezés okainak, elveinek és értelmének a kimutatása. - C5 Filozófiai gondolatok/ismeretek létrehozása és közlése. - C6 Személyközi és interkulturális közvetítés a személyközi és interkulturális problémák beazonosítása, elemzése és megoldása révén.
Transzverzális kompetenciák	- CT1 Közepes nehézségű problémahelyzetek realista, illetve mind elméleti, mind gyakorlati érveléssel való kezelése, hatékony megoldásuk érdekében. - CT2 A hatékony multidiszciplináris csoportmunka technikáinak a különböző hierarchikus szinteken való alkalmazása. - CT3 A szakmai továbbképzés szükségletének az önértékelése a személyes autonómia, a munkaerőpiaci integráció és a munkaerőpiaci követelményekhez való alkalmazkodóképesség fejlesztése céljából.

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	- Meghatározni a tudományos megismerés sajátosságát. - Megvilágítani, hogy milyen filozófiai problémák és kérdések húzódnak meg a tudományos gyakorlat háttérében. - Rávilágítani a tudomány történeti és elméleti fejlődésére a tudományfilozófiai irányzatok fényében.
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	- A hallgatók sajátítsák el a tudományfilozófia alapfogalmait és főbb elméleti irányzatait. - A hallgatók ismerjék meg a tudományos módszertan különböző formáit és problémáit. - A kritikai gondolkodás fejlesztése: elsősorban a tudományos állítások értékelése, a bizonyítékok mérlegelése, ill. a tudomány és áltudomány megkülönböztetése terén.

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A demarkáció problémája: tudomány, áltudomány.	Előadás, problematizálás	
2. Pozitivizmus és logikai pozitivizmus.	Előadás, problematizálás	
3. Az indukció problémája.	Előadás, problematizálás	
4. Megfigyelés, elmélet és bizonyítékok.	Előadás, problematizálás	
5. Thomas S. Kuhn és a tudományos forradalmak.	Előadás, problematizálás	
6. Inkommenzurabilitás és racionalitás.	Előadás, problematizálás	
7. Posztkuhniánus megközelítések.	Előadás, problematizálás	
8. Tudományos realizmus és antirealizmus.	Előadás, problematizálás	
9. A tudományos magyarázat.	Előadás, problematizálás	
10. A természet törvényei és az ok-okozati összefüggések.	Előadás, problematizálás	

11. Tudomány és értékek: objektivitás.	Előadás, problematizálás	
12. A tény-érték dichotómia.	Előadás, problematizálás	
Könyvészet:		
- Agazzi, Evandro: <i>A jó, a rossz és a tudomány</i>. Pécs, Jelenkor, 1996. - Ayer, Alfred J.: <i>Nyelv, igazság és logika</i>. Budapest, Gondolat, 2022. - Bacon, Francis: <i>Novum Organum I. Új Atlantisz</i>. Budapest, Nippon Kiadó, 1995. - Bárdos Dániel – Tuboly Ádám Tamás (Szerk.): <i>Emberarcú tudomány. Áltudományok és összeesküvések szorításában</i>. Budapest, Typotex, 2023. - Carnap, Rudolf: A metafizika kiküszöbölése a nyelv logikai elemzésén keresztül. In Altrichter Ferenc (Szerk.): <i>A bécsi kör filozófiája</i>. Budapest, Gondolat Kiadó, 1972, 61–92. - Comte, Auguste: <i>A pozitív szellem</i>. Budapest, Magyar Helikon, 1979. - Davidson, Donald: Rational Animals. <i>Dialectica</i>, 1982. 4. 317–327. - Feyerabend, Paul: <i>A módszer ellen</i>. Budapest, Atlantisz, 2002. - Forrai Gábor – Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999. - Harré, Rom: Rhetoric and Realism. <i>Theoria</i>, 1996. 25. 41–47. - Hempel, Karl G. – Oppenheim, Paul: A tudományos magyarázat logikája. In Forrai Gábor – Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 109–127. - Hume, David: <i>Tanulmány az emberi értelemről</i>. Budapest, Magyar Helikon, 1973. - Kampis György: <i>Tudományfilozófia</i>. Budapest, Typotex, 2022. - Kuhn, Thomas S.: <i>A tudományos forradalmak szerkezete</i>. Budapest, Gondolat, 1984. - Kuhn, Thomas S.: Objektivitás, értékítélet és elméletválasztás. In Forrai Gábor–Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 171–186. - Laki János (Szerk.): <i>Tudományfilozófia</i>. Budapest, Osiris–Láthatatlan Kollégium, 1998. - Miklós Tamás (Szerk.): <i>Lakatos Imre tudományfilozófiai írásai</i>. Budapest, Atlantisz, 1997. - Neurath, Otto: Protokolltételek. In Altrichter Ferenc (Szerk.): <i>A bécsi kör filozófiája</i>. Budapest, Gondolat Kiadó, 1972, 245–259. - Polányi Mihály: A hallgatólagos következtetés logikája. In Forrai Gábor – Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 153–169. - Polányi Mihály: <i>Személyes tudás. I–II</i>. Budapest, Atlantisz, 1994. - Popper, Karl: <i>A tudományos kutatás logikája</i>. Budapest, Európa, 1997. - Putnam, Hilary: Mi a „realizmus”? In Forrai Gábor – Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 523–528. - Putnam, Hilary: <i>The Collapse of the Fact/Value Dichotomy and Other Essays</i>. Cambridge, MA–London, England, Harvard University Press, 2002. - Quine, Willard van Orman: Az empirizmus két dogmája. In Forrai Gábor – Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 131–151. - Quine, Willard van Orman: A bizonyítékok. In Forrai Gábor (Szerk.): <i>A tapasztalattól a tudományig</i>. Budapest, Osiris Kiadó, 2002, 95–113. - Quine, Willard van Orman: A tények. In Forrai Gábor (Szerk.): <i>A tapasztalattól a tudományig</i>. Budapest, Osiris Kiadó, 2002, 177–196. - Quine, Willard van Orman: Arról, hogy mi van. In Forrai Gábor (Szerk.): <i>A tapasztalattól a tudományig</i>. Budapest, Osiris Kiadó, 2002, 115–135. - Quine, W. V. – Ullian, J. S.: <i>The Web of Belief</i>. McGraw-Hill, Inc., 1978. [A könyv román fordításának az adatai: <i>Țesătura opiniilor</i>. Iași, Polirom, 2021. - Rorty, Richard: <i>Philosophy and the Mirror of Nature</i>. Princeton, NJ, Princeton University Press, 1979. - Schlick, Moritz: Az ismeret fundamentumáról. In Altrichter Ferenc (Szerk.): <i>A bécsi kör filozófiája</i>. Budapest, Gondolat Kiadó, 1972, 260–287. - Schlick, Moritz: Az okság a mindennapi életben és korunk tudományában. In Altrichter Ferenc (Szerk.): <i>A bécsi kör filozófiája</i>. Budapest, Gondolat Kiadó, 1972, 342–376. - Searle, J. R.: Hogyan vezethető le a „kell” a „van”-ból? In Lónyai Mária (Szerk.): <i>Tények és értékek. A modern angolszász etika irodalmából</i>. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981, 564–589. - von Wright, Georg Henrik: Magyarázat és megértés. In Bertalan László (Szerk.): <i>Magyarázat, megértés, előrejelzés</i>.		

Budapest, Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1987, 43–213.		
8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Tudomány, áltudomány.	Szövegelemzés és -értelmezés	Bárdos D. – Tuboly Á.
2. A pozitivizmus és logikai pozitivizmus alapvető tételei.	Szövegelemzés és -értelmezés	A. J. Ayer, R. Carnap, A. Comte
3. Hogyan lehetségesek a tudományos ismeretek?	Szövegelemzés és -értelmezés	D. Hume
4. Hogyan befolyásolja az elmélet azt, amit látunk és értelmezünk?	Szövegelemzés és -értelmezés	Th. S. Kuhn
5. Mik azok a tudományos forradalmak, és hogyan jönnek létre?	Szövegelemzés és -értelmezés	Th. S. Kuhn
6. Vajon megértik-e a tudósok egymást?	Szövegelemzés és -értelmezés	P. Feyerabend, Th. S. Kuhn
7. Beszélhetünk-e még tudományról Kuhn után?	Szövegelemzés és -értelmezés	Lakatos I.
8. Vajon a tudomány valóban létező entitásokról szól?	Szövegelemzés és -értelmezés	H. Putnam
9. Milyen egy jó tudományos magyarázat?	Szövegelemzés és -értelmezés	C. G. Hempel – P. Oppenheim
10. Fellelhető-e a szükségszerűség a természetben?	Szövegelemzés és -értelmezés	K. R. Popper
11. Az objektivitásról.	Szövegelemzés és -értelmezés	Th. S. Kuhn
12. Tények és értékek.	Szövegelemzés és -értelmezés	H. Putnam, J. R. Searle, R. Harré
Könyvészet: - Ayer, Alfred J.: <i>Nyelv, igazság és logika</i>. Budapest, Gondolat, 2022. - Bárdos Dániel – Tuboly Ádám Tamás (Szerk.): <i>Emberarcú tudomány. Áltudományok és összeesküvések szorításában</i>. Budapest, Typotex, 2023. - Carnap, Rudolf: A metafizika kiküszöbölése a nyelv logikai elemzésén keresztül. In Altrichter Ferenc (Szerk.): <i>A bécsi kör filozófiája</i>. Budapest, Gondolat Kiadó, 1972, 61–92. - Comte, Auguste: <i>A pozitív szellem</i>. Budapest, Magyar Helikon, 1979. - Feyerabend, Paul: <i>A módszer ellen</i>. Budapest, Atlantisz, 2002. - Harré, Rom: Rhetoric and Realism. <i>Theoria</i>, 1996. 25. 41–47. - Hempel, Karl G. – Oppenheim, Paul: A tudományos magyarázat logikája. In Forrai Gábor – Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 109–127. - Hume, David: <i>Tanulmány az emberi értelemről</i>. Budapest, Magyar Helikon, 1973. Kuhn, Thomas S.: <i>A tudományos forradalmak szerkezete</i>. Budapest, Gondolat, 1984. - Kuhn, Thomas S.: Objektivitás, értékítélet és elméletválasztás. In Forrai Gábor–Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 171–186. - Miklós Tamás (Szerk.): <i>Lakatos Imre tudományfilozófiai írásai</i>. Budapest, Atlantisz, 1997. - Popper, Karl: <i>A tudományos kutatás logikája</i>. Budapest, Európa, 1997. - Putnam, Hilary: Mi a „realizmus”? In Forrai Gábor – Szegedi Péter (Szerk.): <i>Tudományfilozófia. Szöveggyűjtemény</i>. Budapest, Áron Kiadó, 1999, 523–528. - Putnam, Hilary: <i>The Collapse of the Fact/Value Dichotomy and Other Essays</i>. Cambridge, MA–London, England, Harvard University Press, 2002. - Searle, J. R.: Hogyan vezethető le a „kell” a „van”-ból? In Lónyai Mária (Szerk.): <i>Tények és értékek. A modern angolszász etika irodalmából</i>. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981, 564–589. - von Wright, Georg Henrik: Magyarázat és megértés. In Bertalan László (Szerk.): <i>Magyarázat, megértés, előrejelzés</i>. Budapest, Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1987, 43–213.		

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

- A kurzus végére a hallgatók képesek átlátni a tudomány működésének filozófiai alapjait, kritikusan értelmezni a tudományos állításokat, valamint a tudományos gyakorlatot tágabb társadalmi és értékelméleti összefüggéseiben elhelyezni.

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Az előadásokon átadott ismeretanyag elsajátítása. A tudományfilozófia <i>terminus technicus</i> ainak megfelelő használata.	Félév végi, írásbeli záróvizsga.	70%
10.5 Szeminárium / Labor	A szövegek elemzésében és értelmezésében való aktív részvétel.	2 szemináriumi szöveg bemutatása és értelmezése.	20%
	A szövegértelmezésekben és vitákban való aktív részvétel.	A félév során az ellenőrzés folyamatosan történik.	10%
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
• Az előadásokon kötelező a 70%-os, a szemináriumokon a 100%-os részvétel. • 2 szemináriumi szöveg bemutatása a félév során. A hallgató a kiválasztott szemináriumi szövegről 3-4 oldalas (gépet) handoutot/kivonatot készít, és egy héttel a bemutató előtt elküldi azt a tanárnak; majd az észrevételek alapján kiegészített/módosított dokumentumot a szemináriumi bemutató napján, de feltétlenül még a bemutató előtt, elküldi a többi hallgatónak, ill. a tanárnak. • A vitákban, a szövegek elemzésében és értelmezésében való állandó, aktív részvétel.			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)¹

 A fenntartható fejlődés általános ikonja								
								

¹ Csak azokat az ikonokat tartsa meg, amelyek az [SDG-ikonoknak az egyetemi folyamatban](#) történő alkalmazására vonatkozó eljárás szerint illeszkednek az adott tantárgyhoz, és törölje a többi, beleértve a fenntartható fejlődés általános ikonját is – amennyiben nem alkalmazható. Ha egyik ikon sem illik a tantárgyra, törölje az összeset, és írja rá, hogy „Nem alkalmazható”.

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Kitöltés időpontja:
2025. szept. 15.

Előadás felelőse:
Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.

Szeminárium felelőse:
Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.

Az intézeti jóváhagyás dátuma:
...

Intézetigazgató:
Dr. Demeter Márton-Attila egy. tanár